

SAVAŞ BİTİREN FOTOĞRAF

Foto: ALAMY.com

TAMER ÇİÇEKDEMİR

Bazı fotoğraflar vardır; yalnızca bir anı değil, bir çağın vicdanını taşır. Napalm Girl tam da böyle bir görüntü. Çıplak bir çocuğun çığlığı, arkasındaki askerlerin mekanik yürüyüşü ve dumanla kaplı bir ufuk… Bu kare, yalnızca bir savaş sahnesi değil; insanlığın kendine tuttuğu en sert aynalardan biridir.

Bu fotoğrafın yaratıcısı Nick Ut, Vietnam asıllı bir foto muhabiridir. Asıl adı Huynh Cong Ut olan Ut, Associated Press adına çalışırken bu kareyi yakalar. Onun etnik kökeni, bu fotoğrafın içsel gerilimini daha da derinleştirir: Bu yalnızca *"uzaktan"* çekilmiş bir savaş görüntüsü değil, kendi coğrafyasının, kendi insanlarının yanışıyla kurulan doğrudan bir tanıklıktır. Ut'un amacı sansasyon yaratmak değil; gerçeği çıplak haliyle göstermek, savaşı romantize eden tüm anlatıları parçalamaktır.

Fotoğraf karesi olarak ilk göze çarpan şey sadelik ve doğrudanlıktır. Siyah-beyaz tercih, dramatik etkiyi artırırken dikkati dağıtan unsurları ortadan kaldırır. Alan derinliği geniştir; hem ön plandaki çocuklar hem de arka plandaki askerler net biçimde seçilir. Bu, izleyiciyi tek bir figüre değil, sahnenin bütününe bakmaya zorlar. Hareket halindeki çocukların hafif bulanıklığı, panik ve kaçış hissini güçlendirir. Işık doğal ve serttir; gölgeler yumuşatılmamış, gerçeklik olduğu gibi bırakılmıştır. Bu da fotoğrafı estetik bir nesne olmaktan çıkarıp bir belgeye dönüştürür.

Fotoğraf son derece güçlüdür. Ortada koşan küçük kız çocuğu, kadrajın merkezine yerleşmiş bir trajedi noktasıdır. Onun açık kolları, neredeyse bir çarmıha gerilme imgesi gibi okunabilir. Sağ ve soldaki diğer çocuklar, bu merkez figürü destekleyen bir ritim oluşturur. Arka plandaki askerler ise neredeyse birer gölge gibi, duygusuz ve mekanik bir karşıtlık yaratır. Yol, perspektif çizgisi olarak derinliğe doğru uzanır ve izleyiciyi fotoğrafın içine çeker. Bu yol, aynı zamanda kaçışın imkânsızlığını da simgeler; nereye koşulursa koşulsun, savaş peşini bırakmaz.

Bu kare, Vietnam Savaşı sırasında, 1972 yılında çekilmiştir. O dönem, savaşın en yoğun ve en tartışmalı yıllarından biridir. Özellikle napalm bombalarının kullanımı, siviller üzerindeki yıkıcı etkisiyle dünya kamuoyunda büyük tepki toplamaktadır. Fotoğrafın çekildiği an, tam da bu yıkımın en çıplak halidir: Bir köy bombalanmış, çocuklar yanarak kaçmaktadır.

Fotoğrafın serüveni ise en az kendisi kadar çarpıcıdır. Nick Ut yalnızca fotoğrafı çekmekle kalmaz; aynı zamanda yaralı çocuklara yardım eder, onları hastaneye götürür. Yani burada foto muhabirliği ile insanlık arasında bir tercih yapılmaz; ikisi aynı anda var olur. Bu yönüyle fotoğraf, etik tartışmaların da merkezine oturur: Fotoğrafçı gözlemci midir, yoksa müdahil mi? Ut'un tavrı, bu soruya güçlü bir yanıt verir.

Fotoğraf yayımlandığında etkisi sarsıcı olur. Uluslararası basında geniş yer bulur ve kısa sürede savaş karşıtı hareketlerin sembollerinden biri haline gelir. Amerika başta olmak üzere birçok ülkede kamuoyunun savaş algısını değiştirir. Bu kare, soyut politik tartışmaları somut bir acıya indirger: Artık savaş, haritalar ve stratejiler değil; yanan bir çocuğun çığlığıdır. Bu yüzden fotoğrafın yayılması, yalnızca medyatik bir dolaşım değil; politik bir kırılma yaratır.

Fotoğrafın yayılması ile birlikte dünya kamuoyu ilk başlarda askerlerin çocuklara silah doğrulttuğu ve çocukları öldürdüğü şeklinde algılayıp tepki vermiştir. Daha sonra çıkan bir video kaydı ile gerçeğin öyle olmadığı ve askerlerin doğrudan çocuklara bir müdahalesi olmadığı anlaşılmıştır. Gerçeğin tüm yönleri zamanla ortaya çıkmasına rağmen tepkiler dinmemiş ve söz konusu fotoğraf, kamuoyunda büyük yankı uyandırarak savaşın sona erme sürecini hızlandıran tarihî bir kareye dönüşmüştür.

Fotoğrafın sonuçları çok katmanlıdır. Öncelikle, savaşın *"temiz"* ve *"kontrollü"* olduğu yönündeki söylemleri çökertir. İkinci olarak fotoğrafın bir belge olarak gücünü yeniden hatırlatır. Bu kare, sanat ile gazetecilik arasındaki sınırları bulanıklaştırır: Hem estetik olarak güçlüdür hem de tarihsel bir kanıt niteliği taşır. Üçüncü olarak ise izleyiciyi pasif bir gözlemci olmaktan çıkarır; vicdani bir pozisyon almaya zorlar.

Bugün dünyanın çeşitli yerlerinde sürmekte olan savaşları da anımsatır. Yakın tarihimizde Suriyeli Aylan bebek fotoğrafı, savaşların sürmekte olduğunu ve bundan en çok etkilenenlerin masum siviller, çocuklar ve yaşlılar olduğunu defalarca kanıtlar niteliktedir. Filistin, Ukrayna-Rusya, Myanmar, Ortadoğu ve dünyanın birçok yerinde hâlen sürmekte olan savaşlara bu görüntülerle yeniden bakılmalı ve son verilmesi sağlanmalıdır.

Bu fotoğraf bir görüntü değil, bir yaradır. Kadrajın ortasında koşan çocuk, yalnızca kendi acısını değil, insanlığın körleşmiş tarafını da taşır. Nick Ut'un kamerası burada bir araç değil; bir tanıklık biçimidir. Ve bu tanıklık, yıllar geçse de etkisini yitirmez. Çünkü bazı fotoğraflar zamana değil, insanın vicdanına kaydedilir.

YAZAR

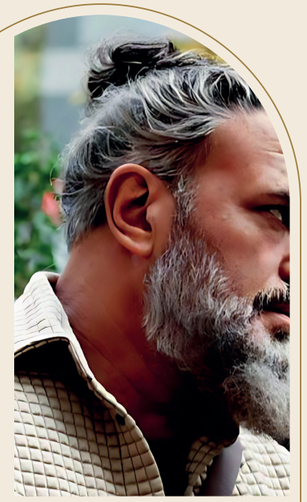

Sabri Uçar Çalışkan

KİTAPLARI

S.U.Ç.

Siz'e Dair...
DENEMELER

Kırılmanın Anatomisi

Sipariş için

sabri_ucar_caliskan

INSTAGRAM.COM/SABRI_UCAR_CALISKAN